

Manifest pre
vzdelávanie
dospelých
v 21. storočí

EURÓPSKA ASOCIÁCIA PRE VZDELÁVANIE DOSPELÝCH

Sila a radosť z učenia

Európska asociácia pre vzdelávanie dospelých (v orig. „European Association for the Education of Adults“, v skr. „EAEA“) týmto manifestom navrhuje vytvoriť vzdelávajúcu sa Európu – Európu, ktorá je schopná riešiť našu budúcnosť pozitívnym spôsobom a pomocou všetkých potrebných zručností, vedomostí a schopností. Navrhujeme vynaložiť celoeurópske úsilie na postúpenie o jeden krok vpred a rozvíjanie znalostnej spoločnosti, ktorá sa dokáže vyrovnáť s výzvami súčasnosti. Takéto úsilie si v súčasnosti vyžaduje udržateľné investície do vzdelávania dospelých na európskej, národnej, regionálnej i miestnej úrovni. Z dlhodobého hľadiska sa to vypláca z mnohých hľadísk, napr. konkurencieschopnosť, duševná pohoda a blahobyt, zdravé obyvateľstvo, rast a iné.

Vzdelávanie dospelých môže pomôcť zmeniť životy a transformovať celú spoločnosť, pričom ide o ľudské právo a všeobecné blaho. V súčasnosti je hlavnou európskou politickou stratégiou Európsky program pre vzdelávanie dospelých, ktorý vykonávajú národní koordinátori v rámci jednotlivých členských štátov. Asociácia EAEA sa domnieva, že je potrebné tento program nielen posilniť, ale vynaložiť aj ďalšie potrebné úsilie. Tento manifest v skratke opíše, v akom rozsahu môže vzdelávanie dospelých prispieť k tvorbe viacerých európskych politík. Na tento účel je však potrebné vykonať náležité verejné investície do organizácií vzdelávania dospelých a učiacich sa.

Mnohé osoby s rozhodovacou právomocou, podniky a občania si neuvedomujú, do akej miery môže vzdelávanie dospelých uľahčiť riešenie spoločenských, hospodárskych a individuálnych výziev. Na jednej strane chceme zdôrazniť transformačné možnosti vzdelávania dospelých a na druhej strane pozitívne skúsenosti so vzdelávaním. Mnohí ľudia si zachovávajú od vzdelávania odstup z dôvodu zlých skúseností v škole. Iní si zase myslia, že vzdelávanie je len ďalšou záťažou, ktorú musia strpieť, aby boli v živote úspešní. Asociácia EAEA chce vyzdvihnúť pozitívnu stránku tohto typu vzdelávania aj preto, že podľa jej presvedčenia ide o najlepší spôsob prilákania tých osôb, ktoré sú od neho najviac vzdialení.

Výzvy a odpovede

Vzdelávanie dospelých je kľúčovým nástrojom na riešenie niektorých hlavných výziev v dnešnej Európe, ktorá čelí rastúcej nerovnosti nielen medzi ľuďmi, ale aj medzi európskymi regiónmi a krajinami. Zdá sa, že čoraz viac európskych občanov spochybňuje európske hodnoty voľením xenofóbnych a protieurópskych strán, zatiaľ čo radikalizácia malých skupín mladých mužov vedie dokonca k páchaniu teroristických činov. V mnohých regiónoch a krajinách je miera nezamestnanosti (najmä mladých ľudí) veľmi vysoká. Rastúca digitalizácia tento stav nielen posilňuje, ale vyžaduje aj nové zručnosti a schopnosti od zamestnancov, občanov a spotrebiteľov.

Migrácia a demografické zmeny sa prejavujú v presúvaní populácie v rámci Európy. Ľudia sa dožívajú vyššieho veku, a preto chcú byť dlhšie aktívni a zdraví. Potrebujeme však aj viac migrantov, ktorí sú v citlivej rovnováhe alebo kontraste s mierou nezamestnanosti a rastúcou xenofóbiou. Nedávno sa Európa vyrovnávala s prílivom utečencov, ktorí predstavujú pre európske vlády obrovskú výzvu. Tento stav viedol na jednej strane k veľkej podpore od európskych občanov, na druhej strane však k zneužívaniu a nenávisti zo strany iných.

Zmena klímy a ďalšie environmentálne výzvy naďalej ohrozujú (nielen) budúcnosť Európy a vyžadujú udržateľnejšie ekonomiky, spoločnosti a životné štýly. Vzdelávanie dospelých predstavuje pozitívnu odpoveď na mnohé z týchto otázok. Môže byť prospešným nielen pre jednotlivca, ale aj pre celé spoločnosti a ekonomiky.

Chceme inovatívnu, rovnoprávnejšiu a udržateľnú Európu, v ktorej majú občania svoj demokratický a aktívny podiel, ako aj potrebné zručnosti a vedomosti, aby mohli pracovať a žiť zdravo a produktívne sa zúčastňovať kultúrnych a občianskych aktivít od útleho veku až do staroby?

V tejto publikácii asociácia EAEA predloží argumenty, štúdie, príklady a príbehy študentov, ktoré objasnia náš pohľad na vec.

Aktívne občianstvo, demokracia a participácia

Asociácia EAEA a jej členovia obhajujú veľký záväzok voči Európe a jej hodnotám. Veríme, že medzikultúrna výmena a spolupráca sú kľúčom k Európe plnej rešpektu, participácii a súdržnosti.

Mnohé organizácie pre vzdelávanie dospelých boli založené na podnet emancipačných hnutí (pracovníkov, žien alebo náboženských organizácií a pod.), pričom vzdelávanie dospelých je ešte stále zdrojom znalostí a know-how, ako aj priestorom na rozvoj demokracie a občianstva. Okrem toho môže vzdelávanie dospelých posilniť a obnoviť občiansku spoločnosť.

Nárast radikalizácie v Európe je len dôkazom toho, že musíme upevniť naše demokratické postoje, toleranciu a rešpekt. Medzikultúrny a medzináboženský dialóg môže v tejto veci zohrávať veľkú úlohu.

Vzdelávanie dospelých však môže priniesť aj viac demokracie a účasti na národnej a regionálnej úrovni, umožniť transparentnosť a rozvoj energetickej občianskej spoločnosti a zároveň prispieť ku kritickému mysleniu a posilneniu postavenia.

Štúdia PIAAC¹ (v orig. „Programme for the International Assessment of Adult Competencies“, v prekl. „Program medzinárodného hodnotenia schopností dospelých“) ukázala jasnú súvislosť medzi „dôverou“ a „politickou účinnosťou“ s úrovňami zručností. Základné zručnosti človeka na nižšej pozícii sú jeho dôvera v inštitúcie a presvedčenie, že aj on má schopnosť vplyvu. Ľudia zúčastňujúci sa vzdelávania dospelých sa takisto častejšie venujú dobrovoľníckej činnosti.

1 www.oecd.org/site/piaac/surveyofadultskills.htm

Dôkazy z výskumu

V súvislosti so súdržnosťou spoločnosti sú hlavnými prínosmi vzdelávania väčšia dôvera, aktívnejšia občianska spolupráca a menší počet násilných trestných činov. Okrem toho individuálna účasť vo vzdelávaní je predpokladom angažovanosti vo verejnom živote, pretože „čím viac študentov sa zapája do vzdelávania, tým sú v priemere ochotnejší zohrávať pozitívnu úlohu vo verejnom živote“ (s. 20). Vzdelávanie dospelých navyše vedie k zvýšeniu rasovej tolerancie a väčšej pravdepodobnosti hlasovania vo voľbách. John Preston (2004) analyzoval vplyv vzdelávania dospelých na občiansky život jeho účastníkov a formovanie hodnôt, najmä tolerancie. Zistil, že vzdelávanie môže mať vplyv na neformálnu aj formálnu občiansku účasť. Čo sa týka neformálnej občianskej účasti, pomohla jednotlivcom vytvoriť, udržať, rozobrať, rekonštruovať a obohatiť ich sociálne siete.

Navyše vzdelávanie môže ovplyvniť aj tvorbu hodnôt. Respondenti uviedli napr. zmeny v tolerancii, porozumení a rešpekte. Občiansku a sociálnu angažovanosť (CSE) ako výsledok vzdelávania analyzovala aj organizácia OECD (2007).

Viac informácií nájdete na stránke www.eaea.org/media/policy-advocacy/piaac/piaac-analysis_wakeup-call-for-europe.pdf.

Životné zručnosti pre jednotlivcov

Vzdelávanie dospelých môže poskytnúť množstvo zručností a skúseností s učením, ktoré majú mnoho výhod a účelov: od základných zručností až po štúdium jazykov, od voľnočasových kurzov až po odborné vzdelávanie, od rodinného vzdelávania až po poskytovanie zdravotnej starostlivosti. Vzdelávanie dospelých teda môže prinášať množstvo spôsobov podpory jednotlivcov počas ich profesijného i súkromného života.

Dôležité pre ľudí nie sú len výsledky priameho vzdelávania. Výskum ukazuje, že účasť na neformálnom vzdelávaní dospelých má tiež niekoľko výhod. Vzdelávanie dospelých môže zmeniť životy a prinášať nové príležitosti. Môže ponúknuť nové pracovné príležitosti, otvoriť cestu k formálnemu vzdelávaniu, pomôcť študentom, ktorí predčasne ukončili štúdium, vrátiť sa do procesu vzdelávania, uľahčiť rodičom ich úlohy, aktivovať u ľudí ich umelecké a kultúrne nadšenie a viesť k zdravšiemu životnému štýlu.

Dôkazy z výskumu

Zo zistených faktov vyplýva, že dospelí študenti majú z liberálneho vzdelávania dospelých mnoho výhod. Cítia sa zdravšie, pričom sa zdá, že vedú zdravší život. Vytvárajú si nové sociálne siete a majú väčší pocit duševnej pohody. Navyše dospelí, ktorí sa zúčastňujú liberálneho vzdelávania dospelých, majú zrejme väčšiu motiváciu zapojiť sa do celoživotného vzdelávania a považovať ho za príležitosť zlepšiť svoj život. Tieto prínosy uviedli študenti navštevujúci všetky typy kurzov, t. j. od jazykov a umenia až po šport a občianske vzdelávanie. [...] Predovšetkým ľudia s nízkou úrovňou vzdelania majú úžitok zo vzdelávania dospelých (ISCED 1: 32 % a ISCED 2: 22 %).

Viac informácií nájdete na stránke www.bell-project.eu.

Sociálna súdržnosť, spravodlivosť a rovnosť

Dosiahnutá úroveň vzdelania má nesmierny vplyv na príležitosti ľudí v živote, a to od ich existujúcich možností získania pracovných miest až po priemernú dĺžku života. Počet pozitívnych účinkov vzdelávania sa často zvyšuje aj tým, že ľudia s vyššou úrovňou vzdelania sa zvyčajne naďalej vzdelávajú a majú viac príležitostí na pokračovanie v štúdiu ako osoby s nižšou úrovňou vzdelania.

Vzdelávanie dospelých môže kompenzovať nedostatok vzdelávania v mladšom veku a umožňuje sociálnu mobilitu. Od kurzov základných zručností až po školy druhej šance a jazykové vzdelávanie migrantov prináša vzdelávanie dospelých množstvo príležitostí na zlepšenie života jednotlivcov, ale aj na rozsiahlejšie zrovnoprávenie spoločností a vytváranie spravodlivejších spoločností, ako aj priestoru pre intenzívnejší hospodársky rast.

Na dosiahnutie väčšieho sociálneho začlenenia je nevyhnutná aktívna pomoc tým skupinám, ktoré sa procesu vzdelávania nezúčastňujú. Pomocou správnych metód sa budú môcť ľudia aktívnejšie zapájať do spoločnosti, demokracie, hospodárstva, umenia a kultúry.

Zamestnanosť a digitalizácia

Pozitívny vzájomný vzťah medzi zamestnanosťou a vzdelávaním je zrejmý. Vzdelávajúci sa pracovníci a zamestnanci zohrávajú dôležitú úlohu pri inováciách, produktivite, konkurencieschopnosti a podnikaní. Vzdelávanie na pracovisku je jednou z kľúčových hnacích síl účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní, pričom je dôležitá spolupráca so všetkými hlavnými zainteresovanými stranami, najmä so sociálnymi partnermi. Aj keď asociácia EAEA súhlasí s veľkým významom zvyšovania kvalifikácie a rekvalifikácie, chceli by sme zdôrazniť, že akékoľvek vzdelávanie má pozitívny vplyv na zamestnanosť.

Asociácia EAEA presadzuje taký prístup k vzdelávaniu, ktorý podporuje kľúčové a prierezové zručnosti. Pri čisto odbornom prístupe hrozí, že sa bude vyučovať len obmedzené množstvo zručností, ktoré sa môžu stať zanedlho zastaranými. Ak začleníme vzdelávanie, inovácie a podnikanie spolu s väčším záujmom o túto oblasť medzi vzdelávacie skúsenosti a výsledky, dokážeme vytvárať priestor pre celoživotne sa vzdelávajúce osoby, ktoré budú môcť transformovať každodenné, neformálne i formálne vzdelávanie na neustále získavanie nových poznatkov.

Z prognóz jasne vyplýva, že Európa bude v budúcnosti potrebovať viac vedomostí a menej nízkokvalifikovaných pracovníkov. Najlepším príkladom je vývoj digitalizácie. Stojíme na hranici obrovských zmien, a to od elektronickej verejnej správy, nakupovania cez internet až po automatizáciu, vrátane všetkých zmien, ktoré internet prinesie. Znamená to, že musíme zaplniť digitálnu medzeru a zabezpečiť, aby každý dokázal bez problémov používať počítač, tablet alebo smartfón, ako aj všetky ostatné súvisiace zariadenia. Takisto môžeme predpokladať, že mnohé pracovné miesta miznú, resp. budú miznúť, a nové budú vznikať. Európa bude potrebovať kvalifikovaných pracovníkov, ktorí sa dokážu rýchlo prispôsobiť týmto zmenám, pričom vzdelávanie je kľúčom k získaniu tejto schopnosti. Veľké množstvo vládnych služieb a nástrojov občianskej účasti je v súčasnosti k dispozícii aj online. Digitálne zručnosti zaručujú digitálne začlenenie a účasť.

Okrem toho budú prechádzať radikálnymi zmenami aj odvetvia služieb, čo bude mať za následok zníženie kontaktu s ľuďmi. Platí to aj pre elektronicke vzdelávanie, ktoré ponúka veľa možností, ale zároveň znižuje sociálny aspekt – pre mnohých študentov taký dôležitý. Vzdelávanie dospelých dokáže vytvoriť priestor na stretávanie sa, ktorý je potrebný na dosiahnutie pocitu pohody, duševného zdravia, solidarity a sociálnej súdržnosti, teda stavu v Európe veľmi žiaduceho.

Dôkazy z výskumu

Zo štúdie BeLL (v orig. „Benefits of Lifelong Learning“, v prekl. „Výhody celoživotného vzdelávania“) vyplýva, že účasť na liberálnom vzdelávaní dospelých prináša jednotlivcom viacero výhod. Tieto výhody majú pravdepodobne vplyv aj na ich najbližšie sociálne skupiny, napr. rodina, pracovisko a iné sociálne siete. Práve z tohto dôvodu má zo liberálneho

vzdelávania dospelých úžitok aj celá spoločnosť. Z celkového počtu 8 646 respondentov pocítilo 70 – 87 % pozitívne zmeny v motivácii k vzdelávaniu, sociálnej interakcii, celkovej duševnej pohode a životnej spokojnosti. Menej často sa stretli so zmenami súvisiacimi s prácou, kariérou a aktívnym občianstvom, ale dokonca aj v tejto skupine zažilo 31 – 42 % respondentov niekoľko pozitívnych zmien.

Viac informácií nájdete na stránke www.bell-project.eu/cms/wp-content/uploads/2014/06/BeLL-Survey-results.pdf, p. 122.

Migrácia a demografické zmeny

Vzdelávanie dospelých môže zohrávať dôležitú úlohu aj pri riešení aktuálnej otázky utečencov. Prostredníctvom občianskej výchovy a medzikultúrneho vzdelávania môže prístup aktívneho občianstva a pohostinstva pomôcť vytvárať medzi členskými štátmi kultúru, ktorá je naklonená a prístupná integrácii. Ak migrantom pochádzajúcim z európskych aj mimoeurópskych štátov zabezpečíme vzdelávanie v oblasti cudzích jazykov a základných zručností, budú mať možnosť stať sa aktívnymi občanmi vo svojich nových domovských krajinách.

Realizácia kultúrneho dialógu môže podporiť výmenu medzi pôvodnými a novými občanmi členských štátov tým, že pomôže migrantom pochopiť kultúru a sociálne vzťahy v ich nových domovských krajinách a zároveň poskytne občanom hostiteľskej krajiny priestor na prijatie nových návykov a transformáciu ich krajín na demokratické štáty zamerané na budúcnosť. Z dlhodobého hľadiska bude Európa potrebovať týchto aj ďalších migrantov, aby sa vyrovnala s demografickými zmenami, ktoré sa už začali. V súvislosti s demografickými zmenami sa aktívne starnutie zaručí len v prípade zabezpečenia vzdelávania aj v neskoršom veku. Z výskumu vyplýva, že vzdelávajúci sa dôchodcovia sú aktívnejší, zapájajú sa viac do dobrovoľníckej činnosti, pracujú dlhšie a sú zdravší. Vzdelávajúci sa dôchodcovia sú preto riešením demografickej krízy, pričom ich priaznivý vplyv na európske demokracie sa zvyšuje.

Medzigeneračné vzdelávanie navyše umožňuje starším a skúsenejším, ale tiež mladým ľuďom profitovať zo vzájomných poznatkov. Na druhej strane spoločné opatrenia posilnia medzigeneračnú solidaritu v rámci európskych spoločností a podporia tak demokratický dialóg, ktorý je potrebný v čase krízy.

Udržateľnosť

Udržateľnosť vo všetkých oblastiach sa stáva pre Európu skutočnou výzvou – od spotreby a dopravy šetrnej k životnému prostrediu až po energetickú účinnosť. Európski občania potrebujú jednak veľa informácií a jednak inovatívne priestory na rozvoj nových životných štýlov, nových projektov a nových prístupov. Vzdelávanie dospelých môže napomôcť pri poskytnutí informácií, diskusných príležitostí a priestoru na kreativitu.

Vzdelávanie dospelých je hnacou silou vzájomného prepájania troch aspektov trvalo udržateľného rozvoja (hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho), pričom môže prispieť aj k Programu OSN do roku 2030. Vzdelávanie je pre trvalo udržateľný rozvoj skutočne potrebné, a to najmä neformálne vzdelávanie, ktoré má na udržateľnosť veľmi veľký vplyv.

Vzdelávanie dospelých sa môže významne podieľať na lisabonskom programe pre udržateľný, inteligentný a inkluzívny rast, ako aj na programe predsedu Komisie Jean-Clauda Junckera. Zároveň môže podporiť aj tvorbu pracovných miest, rast a jednotný digitálny trh. Podporou udržateľnosti môže vzdelávanie dospelých prispieť k stratégii odolnej energetickej únie s výhľadovou politikou v oblasti zmeny klímy. Takisto môže posilniť jednotný trh, napríklad výučbou zručností pre voľný pohyb pracovníkov, ako aj podporou európskych hodnôt a dôvery.

Dôkazy z výskumu

Vzdelávanie dospelých zohráva hlavnú úlohu v oblasti trvalo udržateľného rozvoja. Pilotný kurz [...] sa opiera o severskú tradíciu občianskeho zoskupenia „folkeopplysning“ (v prekl. „osveta, vzdelávanie“). [...] Cieľové skupiny, s ktorými študenti každodenne pracujú, sú rozdelené medzi dospelých študentov. V širšom zmysle ide o miestnych občanov a učiteľov škôl. Projekty, na ktorých budú študenti pracovať počas daného kurzu, sa tematicky týkajú:

- trvalo udržateľných budov a materiálov;
- trvalo udržateľných potravín;
- organizovania partnerstiev medzi miestnymi orgánmi, občianskou spoločnosťou a miestnym súkromným sektorom na tému ako oživiť prístup Miestnej agendy 21;
- systémov environmentálnej certifikácie a trvalo udržateľného riadenia;
- etickej spotreby a globálneho občianstva.

Vzdelávanie dospelých a európske politiky

Vzdelávanie dospelých prispieva k:

- európskym stratégiám pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast;
- hlavným hodnotám Európskej stratégie ako rovnosť, sociálna súdržnosť, aktívne občianstvo, ale aj kreativita a inovácia;
- zvyšovaniu miery zamestnanosti v Európe tým, že umožňuje ľuďom zamestnať sa, resp. vrátiť sa späť na trh práce, osvedčuje ich zručnosti a schopnosti alebo zvyšuje ich kvalifikáciu;
- úsiliu o zníženie vysokého počtu ľudí s nízkou úrovňou základných zručností (80 miliónov), ktorí majú menší úžitok z celoživotného vzdelávania ako vzdelanejšie osoby. Vzdelávanie dospelých týmto ľuďom aktívne pomáha a prijíma posilňujúce opatrenia na ich oslovenie;
- dosahovaniu cieľa EÚ, ktorým je znížiť počet ľudí vystavených riziku chudoby alebo žijúcich na hranici chudoby a v sociálnom vylúčení aspoň o 20 miliónov, keďže vzdelávanie im umožňuje nadobudnúť sebavedomie a nájsť spôsoby sociálneho začlenenia a získania práce (príp. lepšej práce).

Celkovo sa vzdelávanie dospelých podieľa na implementácii programu EÚ do roku 2020 aj programu predsedu Komisie Jean-Clauda Junckera, a to od tvorby pracovných miest a rastu až po jednotný digitálny trh, od zmeny klímy až po vnútorný trh, od migrácie až po globálne otázky a demokratické zmeny. Okrem toho je vzdelávanie dospelých kľúčovým nástrojom na dosiahnutie Programu OSN do roku 2030 a jeho cieľov trvalo udržateľného rozvoja (v orig. „Sustainable Development Goals“, v skr. „SDGs“).

Zároveň je nevyhnutným predpokladom na vytvorenie súdržnej, prosperujúcej a pokojnej Európy, ktorá sa dokáže priaznivo vyrovnávať s budúcimi výzvami.

Vydavateľ: Európska asociácia pre vzdelávanie dospelých – EAEA

Text: Gina Ebnerová (EAEA) s podporou členov EAEA,
výkonnej rady a sekretariátu

Grafický návrh: Aura Vuorenrinneová (EAEA)

Táto publikácia sa vydáva s finančnou podporou fínskeho Ministerstva školstva a kultúry.

Podpora Európskej komisie pri tvorbe tejto publikácie nepredstavuje súhlas s jej obsahom, ktorý vyjadruje len názory jej autorov. Komisia preto nenesie zodpovednosť za akékoľvek použitie informácií v nej uvedených.

Spolufinancované z programu Európskej únie Erasmus+

EURÓPSKA ASOCIÁCIA PRE VZDELÁVANIE DOSPELÝCH

Mundo-J, Rue de l'Industrie 10, B-1000 Brusel

Tel. +32 2 893 25 22, eaea-office@eaea.org

www.eaea.org